

Nemzeti Társalkodó

Szombaton, $\frac{1}{8}$ = (Januárius' 8-dikán)

1831

Mesterségek' Remeke (végezete). Keletről, továbbá, a' távolságban lakáson setétlő magyar dombok határoz-
nak; mely éjszakra Bétis, délre Grécz-
felé egy hosszú völgyé nyúlik-ki. A' kis
helység takarékos épületeivel; és a' ma-
gasra tornyosodó Földes-urasági kastély-
lyal a' fák között, mint egy Édenből em-
emelkedik-fel; 's a' fejező falak ékesen
tarkázzák a' berkes homályt. A' tő-ké-
szítő, gyapot-fonó alkotmányok, a' kas-
téllyal által-ellenben bő vizsgálódás' okai;
midőn ez' utólsóbbnak mintegy ötven
ölnyi hosszú, hat ölnyi szélességű, há-
rom emeletű épületében, egy vízkerék
által sok száz apróbb nagyobb alkotmá-
nyokat mozgattatva, a' gyapotnak min-
den munkáját tsuda sebességgel móddal,
tisztíttatásától fogva fonattatásáig úgy fol-
tattatni látja az ember, hogy közel négy
száz kezek által sok ezernek munkája
megnyerettessék. Midőn képzetben még
hallja az ember azon szélkamarának sü-
völtését, hol a' gyapot önként tisztul-
ki porától, még látja azt itt fészülve víze-
séséknél, ott sodródva tsorgóként alá hül-
lani, 's amott számtalan orsókon külöm-
bözöleg fonódni kevés emberi kezek' se-
gedelmével; midőn nagy mennyiségét az
esztendőnként feldolgoztatni szokott gy-
apotnak, 's abból békerülő jövedelemnek
fontolja, nehány lépésnyire bámulástel-

te gazdai számítását a' pompás kastély'
méltóságos tekintete szakasztja félbe;
melynek hátulja a' gyönyörű kertnek tá-
moszkodik. Alközepén, előbb a' tsinos
udvaron áltmenve lép az ember ez' É-
denbe. Tündér Elysium nyílik-fel a' szem-
lélődőnek. Előre egy tojáskerekű nagy
tó terül-le a' kínzés előtt; tsendes, fe-
hületén, szelid hattyúk úszkálnak. Átal-
ellenben lévő partján zordon szírt emel-
kedik-fel; oldalai vadfák' árnyaiban se-
tétülnek. Homlokáról széles víztükör (Vas-
serspiegel) hull-alá a' hullámzó tóba; si-
ma ezüstjén a' szikla' fekete-kövére nagy
arany betűkben fénylik által az Epiku-
reismus' arany mondása — Geniesze (él-
jed-használd).

Ez az okos gyönyörűség' jelszava már
maga inti magához a' nézőt. Egy veze-
tőnek, ki a' kert' Gondviselőji között
való, nyomában lép az ember a' szírt
alá; a' víztükör és felírás közt által men-
ve omladékok közzé ér; egy setét kő-
jükon fákja-világnál indulb a' szomorú
üregbe; a' szoros alig szenved-meg a'
páros menetelt; a' magosság a' nagyobb
embert is merő állásban elfogadhatja. Fel-
jül már-már omló repedezett rakásu da-
rabos kőből függ; alól a' fel 's le, há-
gó 's szálló járás' helyje sima föld. A'
kevés ideig tartó visszas menetel belé té-
veszti az alvilági vándort a' setétség or-

szágába; 's a' tekervényes Labyrinth' útjének közepén ismét egy fekete kővön lévő felírás foglalja-el a' figyelmet; az élet' képét egy stoikusi igasság rajzolja ott arany betűkkel — Hinauf hinab steigen fallen Menschen schicksal (Fel le hág száll az emberi sors). E' nagy igasság, mely az életen által sehöl se marad-el a' halandóktól, kíséri az embert ólom szárnyakkal, míg a' fekete gond közt a' világító egyszerre kialszik, borzadás tölti el a' vastag homályt, mozdúlhatatlan állás kötile a' testet, a' szabadulás reménynyét az eltűnt vezetö magával ragadván, a' nagy kősírban elevenen temetve látja magát a' képzet, tsendes halálának eresztí magát; de ám felébred halotti álmából, midön véletlen egy sebes tsattanás reszketteti meg a' pusztá üreget; a' világ sarkainak összeomlása kis mássában eljajdul a' mohos kövek' néma visszhangjának száján, 's az utolsó Itélet' kis hangja rá dördül az alvilág' bús éjjére. A' megrémülve hátra tántorodó vándort egy halovány világ nyájason inti magához; a' borzasztó lármával széljel pattant kétfelé nyíló nagy vas ajtón által; áhítóva lépfel a' varás küszöbre, tiszteletest sóhajt, 's az Éj' Templomában találja magát. Itt — az előbbi vad setétségben elhalt, 's e' mennyei szelid fényben éledző érzemények most fúldoklanak, majd édes örömben ömlöngenek. A' közel hat ölnyi áltmérőjü kerek épület, kis templom magasságu fejejlő bóltozatjával; a' falon függő foltjósok, mellyeket virágkoszorúkkal összefogódzott Geniusok alabástromból faragva formálnak; azon faragott kőoszlop, mely a' fal mellett közel az ajtóhoz, mint egy elmetzett águ fatörnök emelkedik-fel, 's tsonka ágain két ölnyi magasságra sűrű lámpásokat artva, a' különböző színű üvegeken által szelid szívárványos tarka világot ad; a' márvánnyal simúlt föld, melyen az

ember jár; mind ezek együtt — varási tekintet. Még meglepőbb középben az Éj' Istene; gála-szekerén, mellyet tűzzel fel-emelkedve rohanó két szárnyas lovai vonni látszanak, áll ő innepi pompában; fején ezüst korona tündöklök, magas természetű tündér palást lebegi körül, jobb-jában királyi páltzája, balja a' gyepölt tartja. E' létnagyaságra szabott képremeke a' kőfaragás' mesterségének. Imé az Istenség képzete mely hathatós ingerü az emberi szívben! — egy néma köbálvány áll előtte, a' képzet megvalósítja azt, 's a' bájoló lenge homályban úszó ábrándozás a' bóltsekedői lelket is tsuda íhléssel tölti-el; hajlásra indul a' térd; tisztelettel ereszkedik-le a' vándor a' Templomi pompás sámoljára; — a' fal mellett lévő nyugvó-helyek ezek, — arany rojtal tziírázott veres bársony kanapék. Vólt szerentsém 1815' júniussában éppen azon ülni, mellyen hajdan, vezetönk' mondása szerént, a' nagy Mária Therésia Tsászárné is ült. Édes andalgással pihen az ember a' mesterség' éjjének hűssében, míg kívül a' forró Nap' tűz ságaraí olvadoztatják a' Természetet. Igy játszik az elmetalálmány, emberi mív néha a' Mindenség' erejeivel, képeivel, a' Teremtés' kebelének kintseivel. Ennyi báj közt elfogódva a' szív, homályosodni kezd a' látás; néma setétség borúl a' szent hajlékra — a' lámpások ki aluttak. Egy tündér jelenet szabadba varásolja az embert; egyszerre leg-tisztább éj' kék kárpitjával; 's ragyogó tsillagaival függ feje felett. A' Hóld most tsak negyedés, feles állásban tünök elé; majd tele képe szeliden lépfel a' szűk láttérre, 's nyájason borítja ezüst fátyolát az alvilág' setét innepére; kegyes fény lengi körül az Éj-Isten' drága Koronáját, komoly árnyéka tisztesen lebeg a' rezgő ságárok' karjain, 's le a' síma márványra hanyatlik. Mind ezen jelenetek-

ben annyira utólrta a' mesterség a' Teremtészetet, hogy a' Teremtőhatalom maga gyönyörűséggel tekinthet a' Mivész-ség' e' remekére. Az ember, keze munkájának ezen ditsőségei között, méltósága' érzésében elrészegül. A' sok szép, elragadó után elsíhbadt érzemények végre az utolsó legbájolóbb jelenésre édes ájulásba esnek. —Egy nyájas bájösszhang mennyei zengzete szállal-meg a' szent hely néma falai között. Egy kis hang ez, azon nagy egészből, mellyet az angyalok a' Teremtőnek királyi széke körül, az ő ditséretére énekelnek; a' Sphaerák' harmoniájának egy accordja, mely a' világ alkotványokról lepattanván az aether' szárnyain repül-le a' földre, 's a' halandó kezek közt megzendül. Varás-fátyol alól ömlöng ez az Idvesség-országának vissz-hangja. Minden műsika-szerszám-ból a' lágy kedvesebb hang benne összeolvadoz. A' harmonika' és orgona' hangjaihoz áll hangja közelebb. Ezen édes elmerülésnek véget vet a' vezetőnek előállása; a' lámpások meg gyúlnak; azoknak világánál egyet ismét tiszteletest sóhajtvá, kiindúl az ember az inneplő alvilágból, 's áldozatját egy mély bámúlásban meg tévén, az Éj-Templomából ki-lép a' szabad ég alá.

A' sokféle ágazó ösvényeken keringve, a' víztükrök, vizesések közt, a' Schönaueri Kertnek sok szép ritkaságai tűnnek elő; mellyek közt a' Régiség' szeméit különösön magára vonja — a' Diogenes' kis ház nagyságu hordója. Fenékajtáján bé-lépve, meglátja az ember a' fal mellett álló, viaszképben jól eltalált Bóltset; retten azonban, midőn az, egy a' vezetőtől megnyomattatott titkos rugónál fogva száraz kezét hirtelen felemeli; mint-ha ismét, mint N. Sándornak, mutatná —mondaná: állj férrébb! ne vedd-el azt, a' mit nem adhatsz. Egyfelől ott hever szalma-ágya is a' földön.

Már 1818- juniussában, midőn ismét Sehönauban járek, az új Birtokos Buonapárte, ki a' tőkésítő, 's gyapotfonó alkotmányos épületeket kivéve az egész Uradalmat bírta, sok újjításokat tétet vala a' kertben; de a' maga nemében egygyetlenegy Nacht-tempel már nem vala többé; mellyet mint mondák, a' volt Birtokos, Báró Braun Péter herkulesi munkával állíttatott volt fel, annak köveit vad fájjal együtt a' Havasokról telepítvén le a' síma térségre. Egy millióra veték az ezekre tett költséget; én az épületeket is belé értém. Előbbi Birtokossa (mint mondák ezt is) elbontatván, egy Magyarországhban Eger körül vásárlandó Jöszágán akarta újjra felállíttatni (megjegyezni való az, hogy a' Nacht-tempel' építtetője az öreg B. Braun Péter volt, az Uradalom' eladója pedig a' fia). Bár a' tzel teljesedett volna; 's a' mesterségnek ezen tsuda szép remeke a' magyarföldet is ékesítené! (de ezt még nem tudom).

Zeykfalvi idősb Zeyk János

Az Orvosi tudakozódásra felelet
(Nzi T. 45-dik Szám, 345-dik lap.)

Örömmel, ámbár nem kielégítőleg Dr. Sz.J. Úr kivánságára, megteszi feleletét az alól-írt is tartozónak érzi magát a' részént hozzája is intézett tudakozódásért; mert azt hiszi, hogy ezen társalkodás alkalmat ád egy kezdetre, és tellyesedetre, mely nélkül a' Borvizek' esmérte az Orvosnak és betegnek oly' híjános hogy sem emez nem tudja eléggé a' betegségeket nyavalyákat, mellyeket ez vagy amaz Bor-kút okoz és gyógyít, sem ez (a' beteg) bizonyos útastást ára, és helyre-állást attól nem kaphat. —Ezen telyes esmérte híjánjával voltunk és vagyunk kezdetből mind e' maig mi gyógyászok és a' szenvedő betegek — O ha Dr. Sz. Úr kérdezőskedése, 's az én jegyzéseim ára, kez-

det lennének azon nagy hiány kipótlására!

De ki az a' ki, tsak meggondolná, nem mondom hogy ki mondaná másoknak, hogy a' borkutoknak betegítő és gyógyító erőjeik ne lenne?

Van Dr. Sz. Úrnak egy régen nyavalyás asszonya, dagadott lábbal, a' mint írja; ez néhány években, mindenkor könnyebbülést tapasztalt a' Borszéki víztől, a' jövőben is tsak azt akarja használni; de miként? a' *Hason-szenv*. módja szerént; kíván ére Dr. Sz. Úr által tőlünk útasítást, tudni-illik: mikor? meddig? mennyit? hogy?

Ezen kérdésekre maga *Hahnemann* sem felelhetne's nem is felelne egyebet ennél: Próbáltassék ki elébb a' hason-szenv' módja szerént a' Borszéki kut is; tsak azután felelhetni-meg bizvást mind azon kérdésekre.

Eszemben forog már rég ki próbálása borvizeinknek, némellyiket a' múlt, és az előtti években szobámban meg istetem, oly' szinte vagy szintelen, (superficialiter) hogy az okozta betegségekkel, nem merek a' tudósok előtt fel-jelenni; az ilyen próbára Társaság kel; egészséges férfiak asszonyok és gyermekek, — a' kutnál magánál kell meg esnie; 's ott minden társ diétát tartva, kezdi poharaként inni a' borvizet, talám minden két órában, éhomra, 's fel jegyez órára óráról pontosan, minden változásokat, jelenéseket vagy Syntomákat, mellyeket testében, elméjében és eszében a' borvív okozánd; más nap megint iszik, nevelve a' dosist, akkor és fel írván minden Syntomákat; vagy a' harmadik, 's negyedik napokon is: még a' borvív minden betegítéseit kiadja, kinyomja.—Ekkor látta a' Homöópáth, és nem elébb, maga előtt, mind azon betegségeket melylyeket a' kipróbált víz okozott; ekkor látta és nem elébb, a' hasonlatosságban

mindazon természetet betegségeket és nyavalyákat; mellyeket azon víz meggyógyíthat; ekkor mondhattya meg, és nem elébb; hogy? kel venni, hányszor? és meddig? azon vizet a' gyógyulás végett; ekkor hát és nem elébb, szerentséink lehet megfelelni minden kitett kérdéseire Dr. Sz. Úrnak és betegének.

A' vagy talán még tovább is heverni akarának azon hiszemben: hogy az orvasságok' esméretére elégséges a' *Chemia*, és a' *Clinicum*. Ezt ma tsak azok hihetik, kik nem olvassák az új találmányokat; kik aluva nem látják elé-nyomulását az idő Lelkének; kiket a' régi-ségek, a' mende-mondák, tsupa vélemények fogva és setélben tartanak, hogy ne mozogjanak hogy füleik 's szemeik lévén ne haljanak ne lassanak:

Mit? a' *Vál művészség*, tsak annyit segíthet nekünk és nem többet, hogy: kezünkbe adja készítményeit; a' válekokat és egyesületeket; megtanít azoknak közeikre, hajlandóságaikra, idegenségeikre; vagy kellettenségeikre a' más külső és lelketlen minden testekhez, de: ezen ó productumaiknak v. eductumaiknak erőjeokről az organismusban, a' betegségekről mellyeket abban okozhatnak és így gyógyító erőjeokről azoknak semmit — semmit-sem tudhat és taníthat minket a' *Chemia*! Ezen itt említett betegítő és gyógyító erőket, tsak a' kipróbáló orvos tudhattja-meg, és taníhattja azokra a' válművészt.

Hát a' *Clinicum* (usus in morbis) mit taníthat valami tisztát és bizonyost ezen erőkről? vegyünk előnkbe például egy beteget, *Typhusban* (Hagymászban, Ideglázban, Nerven Fieber) fekvőt: ezen betegség foljtassa a' maga kibontakozását napról napra, külömbb formákban és árnyékozokban, ennek adjan-be rendes orvassa pl. *Valerianot*, jó erőben és készületben, de az eddig szokásban lévő

allopáthica dosisban, ismételve a' bevételt, talán minden két órában; már most figyelmezzünk szemfüllel a' betegre: Egy 's több órák vagy napok mulva, sok és különbözőféle Symtomák jelennek—megbenne, seregenként vagy eggyenként is:—panaszol, például, fő szédülésről, kábulásról, nehézségről, forróságról a' főben — felső szem-héjjai megdagadnak, megtüzesednek, fájdalmak a' szemekben, látása meghomályosodik — fülei zúgnak, nyilallnak: — ortzája meghevül, izmai (musculussai) rángatóznak, — nyelve torka megszárad—Gyomrából a' feltaszítások bőfögések okadások elé állanak — mohan kapja az eledelt — Hasa felpuffad és kemény, abban mindenféle fájdalmak éreztetvén magokat, mintha gesztás volna, — széke meglágyul, átfutó, gyakor, és a' végbélet össze-szorító, talán zöldes és véres is lészen—sokat kezd vizelni, — mejjében fülád szorítódik, nehéz lélekzéssel, nyilallások és szúrások közben — rángatások, rugások, fájdalommas görtsök, nyilallások, húzó-nyomórontsoló fájdalmak ostromolják a' tagokat, a' tsontok bőreit, és forgóit—Vagy álamba merül, vagy nyughatatlanság és álmatlanság kinozza — vér-ütése megsebesedik, erősedik, tellyesedik, vagy rendetlen, és gyengülő lészen — fázik horzad, rázkodva fázik, majd pedig egész teste felhevül, megforrodik, izzad, és minden mozdulásra izzad. sat. — Szinten így van a' dolog minden más betegségek folytatjában, és más orvosságok' adásával: óránként, naponként más, megmás Symtomák szoktak megjelenni, — De maradjunk egy pertzig a' Typhussal és Valériánával, ülünk tanátsot Szózatóljunk, és határozzuk -el, ha lehet: a' megnevezett symtomák a' Valériánától-é — a' Typhustól-é — vagy mind a' kettőtől — vagy talán az élésmódtól eredtenek és származtanak?!! Feleljen a' *ki Bennlit*

(*Clairvoyant*) és a' ki bizonynal tudja; *én nem tudom*'s ezen bizonytalanság minő nevedésben lesz, mikor Valériána mixturában, talán Cámphorral, Liguorral, Pézmával, tengeri Hagymával, Serpentóriával 'sat. elegyítve adatik; mellyik Æsculáp? Esculáp? vásztani kérem! Eskuláp választhatna az Symtomák közül és bizonynal mondhatná: ezt a' pézma, — azt a' Kámfor, — amazt a' betegség maga — imezt a' Serpentória miveltek? A' mi itt bizonyos, ennyiből áll: — ezen szerek a' Mixturában mind munkások maradtak, kissebb nagyobb mértékben; a' betegség is folytatta, olyan mértékben, kifejtődését: és így ezzel egygyütt nemzettek, miveltek okozták mind azon Symtomákat, mellyek a' vétel' után és annak ismétélése alatt megjelentenek.

Még a' világ, soha ilyen kútfőből az orvosságoknak tiszta erők meg nem esmértethetnek! Erre egésséges ember; és bennevaló kipróbálás szükséges. — — —

Így a' Borvizek is, mint orvosságok nem esmértetnek, valamíg egésségesektől ki nem próbáltatnak. — — —

Meghíván 'hát elsőbben is Dr. Sz. J. Urat, a' tudakozódót, 's a' Borvizek' erőjeikről írni akarót — azután másokat is kiknek kedvek lejend — asszonyokat férfiakat ifjakat és gyermekeket: eggyesüljünk jövő esztendő meleg hóldnapjaiban egy kis Társaságban; kezdjük -el talán Bor-Széken; két három hét mulva mennék talán Dombhátra; 's bár e' kettőt kipróbálván 1831 -ben: meg lenne kezdete a' borvizek' esméretének! — Bár lehetnék gazda is e' Társaságban, ha mérszlek meghívó és vezérkedő lenni; de fájdalom! nints társzekerem; ám de, vannak társzekeres pártfogói a' medicinának, 's lesznek még addig többen is, kik a' próba-társakat, ha eggyenként is, vendégeiknek Ūri szívességgel elfogadják; 's nem is oly' hűs-erejű a' Borvíz, mint

az arsenicum, mint a' kék savany, hogy attól félnünk kellene.

Fazekas Sámunk. Orv. D.
(Engedelmet kér, nem ok nélkül a' Red.)

Egy a' Bóltsekedés tudományába bé nem avatottnak a' Virtusról és Halhatatlanságról való bóltsekedése.

A' Virtus' útja az erköltsi törvénynek követése, és a' hajlandóságoknak az erköltsi törvénnyel való tökéletes meg egyezése, 's az az állapot, a' melynek abból az okosság' kívánsága szerént következni kell, a' Bóldogság. Egy 'hát az útja a' virtusnak 's ennél-fogva ő nem veszi el magát a' homáljos tekervényes útakon, mint a' maga haszna kereső. Semmi tapasztalásoktól nem függvén, azzal a' bizonyossággal, mellyel a' maga lételet tudja, esméri ő azt az egyetlen egy törvényt, a' mely szerént a' maga tselekedeteit örökre meg határozza. Nem kérdezősködik ő a' tselekedetnek következei, hanem tsak okai felől.

A' virtus' baráttjának egyedül való gondja az, hogy az eredeti méltóságát, a' mely a' testiség' törvényének, 's a' maga haszna keresésnek megtagadásában, és magának tsupán az erköltsi törvény által való meghatározásában áll, megtartsa. A' következei akarmillyenek legyenek, ő azzal nem gondol; jóllehet bizonyoson tudja, hogy azoknak végre bóldogítóknak kelleik lenni, ha szintén most a' tapasztalás ellenkezőt bizonyít is. Őtet az ember mindenkor tudhattja, hogy millyen belől. Egy nyájas kéz szorítás, mint természeti jele az ő érzésének és hűségének, ezerszer bizonyosabb jegye az ő belsőjének, mint a' magát alkalmaztató udvarinak száma nélkül való erősítései, complimentjei és édes szavai. Menél világosabban esméri ő a' maga eredeti nemességét, annál elevenebb és bátrabb az ő erköltsi érzése, mely ő ben-

ne egy olyan nemes büszkeséget szül, a' mely őtet a' testiség országán és az alaton égóismuson fellyül emeli. Keveset gondol ő azzal, hogy mit gondolnak rólla a' bolondok, a' kik minden szempillantást az ő testiségeknek megelégitésére használnak. Ő nem írtózik semmi terhes és tövises úttól, a' mellyen való menését néki a' kötelesség parantsolja. Ő nem néz se jobbra, se balra; nem engedi magát sem ígéretek által megvesztegettetni, sem fenyegetések által megrettentetni; sem a' szerentse, sem a' szerentsétlenség által meg határozatni, hanem tsendesen mégyen azon az úton elé, a' mely az ő meggyőződése szerént tsak egyedül viszen a' tzelra. Bizván annak okáért a' maga okos és így szabad természetének bizonyos tudásában; fel emeltvén egy nemes büszkeség által, mely őtet annak megtartására ösztönözi; erősítettvén a' virtusos maga viseletnek örökkévaló törvényétől, a' lélek halhatatlanságától 's egy láthatatlan Fővalóságnak, mint az erköltsi törvény' Ekkutorának lételetéről való meggyőztetés által; — ébrestvén a' lelki esméretnek helybe-hagyása, a' magával való megelégedésnek, a' lélek' nyugalmanak és a' magával való hármóniának mennyei érzése által; — serkentvén a' maga erköltsi erejének érzése; — lelkesítettvén a' kötelességnek az ő belsőjében felségesen hangzó szava — és magán kívül ragadtatván pályájának nagy tzelja által, bé zárja füleit a' véteknak bájoló hangja előtt és mégyen bátran a' változhatatlan egyenesség' útján.

Ő azomban nem hogy meg vetné az örömmek azon virágait, mellyek az ő útján az ő számára virágoznak, sőt inkább azokkal élni kötelességének tartja, tsak éppen arra nem alatsinitja magát; hogy az öröm' virágait a' virtus' útján kívül szaggassa. És tsak akkor is nagyon azok

nak ő reá nézve elhervadhatatlan kellemetességek, midőn azokat ott szaggathattja; de a' miről az, a' ki tsak az érzéki gyönyörüségeket esméri, semmit sem tud. Virtus nélkül minden örömmel való élés egy mérges tövisset hágy a' szívébe maga után. Ez a' halandóknak egyetlenlen egy boldogítójok, és e' nélkül még a' leg fényesebb boldogság is semmi nem egyéb. hanem tsak egy mulandó árnyék, mely a' maga mulandósága által szükségesképpen kedvetlen érzéseket okoz, kivált ha a' lelki esméret még ezt az ellenvetést is tsinalja, hogy azt az ember a' maga eredeti betségének félre vetésével vásárolta. Tsak a' virtus hőlts barátjára nézve vagynak igaz örömök, a' mellyek halhatatlanok, mint ő maga; — a' mellyeknek emlékezete az ő szívére nézve mindenkor egy édes megújulás; — a' mellyek még egy más világba való által menetel által is kedveltető formájokat el nem vesztek, és a' halál óráján is, a' midőn a' testi embert a' kétségeskedés gyötri, bétöltik az ő lelkét vigasztalással, az ő elsárgult ábrázattján vídamságot és szelíd mosolygást terjesztenek-el, és elkísérik őtet az ő jó tselekedeteivel együtt éppen a' boldogok' tartományába, hogy ott, mint ugyanannyi virágok egy jobb földbe által plántáltatván nemesedjenek, és soha el nem hervadván az ő számára mindenkor új kellemetességgel virágozzanak. Ő reá nézve semmi öröm nem hijábanvaló és nem mulandó.

A' virtusos tudja azokat a' feltételeket szoroson, a' mellyek alatt szabad néki az öröm poharát megkostolni. Ezek nem a' kedves vagy kedvetlen, káros vagy hasznos következesek által vagynak meghatározatva, mint az Egoistánál. Maga ellenvaló igazságtalanságot követ el az ember akkor, midőn maga a' maga okos természetének nemességét a' testiségnek

feláldozza, és az okosságot, mely az uralkodásra rendeltetett, annak szolgájává le alatonítottja, a' mi pedig a' maga természetere szerént, tsupa szolgálja. Az örömmel és gyönyörüségekkel tehát tsak ennyiben él a' virtusos, a' mennyiben azok úgy nézettethetnek mint az okosság fő-tzéljának elő-mozdítására való eszközök. Valamiképpen pedig semmi gyönyörüséget meg nem vét ő, mellyet az ő virtusra vezető uttjában talál, mivel annak az a' tzélja van ő reá-nézve, hogy az ő erköltsi erejét élessze: úgy más felől a' nyomorúságtól sem fut, a' mellyek ugyan ott találtnak. De azokat ő nem keresi; azt tsak a' bigott, a' habonás, a' vak huzgó tselekedné. A' kötelesség hát tsak azt parantsolja néki, hogy azokon a' tövisseken, mellyek az ő uttjában vagynak, bátran és minden zúgolódás nélkül menjen által, erősen meg lévén győzetetve a' felől, hogy a' legterhesebb szakassza is az ő uttjának boldogságra vezérel. Tsak így nézheti ő a' nyomorúság poharát úgy, mint a' mely neki az örökkévalónak kezéből nyújtattott, és tsak úgy ihattya ki azt az ő akarattya alá-való botsátkozással. Még a' nyomorúságok is eszközök ő reá-nézve a' virtusnak elérésének, ára lévén azok rendeltetve, hogy az ő erköltsi erejét gyakorolják és erősítsék. A' milynen bizonyoson akarja ő a' virtust, mint az okosság' tzélját; olyan bizonyoson akarja ő azokat az eszközöket is, a' mellyek azt elő-mozdítottják; következesképpen a' nyomorúságokat is, a' mellyekkel neki az ára vezető útban küszködnie kell. Ő tudja, hogy azok minden bizonynal boldogítók fognak lenni; — hogy minden itt úgy tettző vürzavar és rendetlenség, a' legszebb rendé; — minden hibás hangzás egy el-ragadó harmóniává fog változni: Ollyan bizonyos ő előtte a' jövendő élet, mint az, hogy

magát tudja. Ez a' fundamentoma az ő tántoríthatatlan állandóságának a' legteresebb nyomorúságok szelvszeinek közepe is.

Azon pont szerént, melyen ő áll, mindenkor valami egyebet lát ő, mint az, a' mit a' tapasztalás világában lát. A' világ minden félelmes erejét fel fegyverkezetheti ő ellene, őtet fenyegetheti, ő felette az össze omolhat: ő még is tántoríthatatlanul áll. Mert az ő valóságos létele vagy lelke a' jövődő élet pádiamentomán áll, a' hová ennek a' világnak minden ereje bé nem hathat; bé nem ronthat. A' léleknek kétféle ereje van: érzéki és érzącek felettvaló. (sensualis és suprasensuales). A' természetnek érzéki ereje által, léleknek érzącek felettvaló ereje lenem ronthat, hanem csak az érzéki; a' mely pedig az érzącek felettvaló erő által mindenkor újabb ditsőségben és nagyobb erőben kel-fel mintegy a' sírból, annyira, hogy a' természet mindenkor kevesebb hatalmát mutathattja a' léleknek érzéki ereje ellen is, és annak utóljára egészen meghódól, a' mely osztán a' boldogságnak állapotja; — a' mely állapot úgy lehet gondolni, mint az érzącek az érzącek felettvalóba való által menetelét, vagy az érząceknek érzącek felett valóvá létét; következésképpen, mert egy olyan állapotot a' melyhez csak közelíteni lehet, de a' melyet egészen elérni nem, mivel végletlen távol nagyon.

Midőn tehát egy testi ember, a' ki semmi felségesebbet a' látható világnál nem esmér, a' természeti világnak félelmes rendülései mellett reszket és eltsügged, és attól fél, hogy a' semmivé lételnek mélységétől elnyelettetik; a' midőn az a' hely, melyen ő áll, tántorog s azonban magát le romolhatónak tartja: akkor a' virtuosos előtt ezek a' tünemények tartományában történt rendülések éppen nem váratlanok s nem idegenítők; esmér: ő a' látható világnak természetét a' láthatatlan világ természetének esmérétéből, és ezt annak fundamentomává teszi. A' látható világnak természete egy örökkévaló változandóságban, a' láthatatlan világ természete ellenben egy tökéletes változhatatlanság-

ban áll. Ha tehát a' látható világ egy félelmes convulsióba vagy rázkódásban esik: az éppen olyan természetes ő-elötte, mint midőn ingerlő formában jelenik-meg, vagy mint mikor a' legtisztább tavaszi napokban, mint egy völegény, úgy áll a' maga ékességében. Az ő erőszakos változásai elő postái és eszközei egy megújító nyugodalomnak, és egy meg ifjadott, mintegy a' pusztulásnak sírjából elő álló formának; a' halálban fekszik az ereje egy új, egy megerősödött és nagyobb tökéletességre emeltetett életnek. Így áll a' virtuosos a' rendetlenségbe hozott látható világnak félelmes szelvszei között félelem nélkül és mint-hogy magában meg gyökerezve, az ő állásának helye nem tántorog mert ő maga az a' hely is a' mennyiben ő a' maga lelki természetének tudója, és magát a' midőn az egész látható világnak fundamentoma tántorog és le rohanással fenyegetődzik, csak magához támosztja, azaz, az ő lelki és láthatatlan természetéhez.

Ez az ő lelke' halhatatlanságáról való meg gyengíthetetlen meggyőztetésének. Ez a' hit pedig nem tsupa kívánság, melylyet a' nyomorúságoknak érzése és a' boldogság ösztöne nyomna ki belölle, hanem egy szükséges resultatuma az ő magában való hitének, az ő maga tudásának, a' mely egy láthatatlan nélkül lehetetlen. A' virtuosos, vagy a' mi mind egy a' bölts tehát a' lélek' halhatatlanságáról való hitet úgy meg fundálva lenni látja a' maga okos természetében, hogy ha ő azt megvetné, kényszerítette lenni látná magát annak megvallására, hogy ő néki semmi okossága, semmi maga tudása nintsen. Sőt a' millyen bizonnal tudja ő azt, hogy ő egy okos valóság, hogy ő mint olyan a' vég nélkül való erköltsi tökéletesedésre teremtetett: olyan bizonnal tudja azt is, hogy ő a' maga láthatatlan természetére—nézve halhatatlan.—

Bonyhai Mihály.